

latino-romanice (*acord, animal, autohton, avion* etc.), dar și de cuvinte preluate din engleză (*water-polo* etc.); dintre ele, multe se regăsesc în bulgară (*adrese – адрес, album – албум, arhivă – архив, asotsiatsie – асоциация, organ – орган, western – уестерн, whisky – уиски* etc.). Ar fi fost de preferat grafia *vagon* în loc de *wagon* (cf. și bg. *вагон*). Subliniem, pe această linie, preocuparea autorilor pentru crearea unei terminologii gramaticale minimale, prin introducerea în lista de abrevieri sau în dicționar a unor cuvinte ca *acuzativ, adjectiv, adverb (adverbu), articol, feminin, masculin, neutru, numiral, prepozitsie, pronume, substantiv, verb* etc.

Am spus mai sus că autorii apelează la înțelegerea cititorilor pentru lipsurile și greșelile inerente lucrării lor de debut. Oricâtă înțelegere ar arăta cititorul, nu pot trece neobservate inconsecvențele, cum ar fi redarea aceluiași cuvânt în grafii diferite, dintre care unele contrazic regulile de scriere precizate în introducere (*aghonjea* și *keaptin* alături de *ayonja* și *cheaptin* etc.), indicațiile gramaticale greșite (*acord* și *alfabit* apar ca substantive masculine, *al* ca prepoziție etc.) sau lipsa oricăror indicații gramaticale, îndeosebi în cazul unor neologisme (*acuzativ, adjectiv, adverb* etc.); se omite adesea forma de plural a substantivelor și adjectivelor, forma de feminin a adjectivelor, nu e marcat accentul etc.

Lipsurile semnalate, și numeroase altele, fac să scadă nivelul științific al dicționarului. În eventualitatea elaborării unei noi ediții a prezentului dicționar, va trebui ca autorii să respecte normele lexicografice, pentru a ne da prilejul să salutăm nu numai inițiativa, ca în cazul de față, ci și realizarea.

Iunie 1995

Nicolae Saramandu
Institutul de Fonetica și Dialectologie
„Al. Rosetti”
București, Calea 13 Septembrie nr. 13

EUGEN COȘERIU, *Prelegeri și conferințe (1992 – 1993)*, în „Anuar de lingvistică și istorie literară”, Iași, tomul XXXIII, 1992 – 1993, A, Editura Academiei Române, 189 p.

În multe privințe, culegerea de prelegeri și conferințe ținute de către profesorul Eugen Coseriu la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași (1992, 1993), la universitățile din Suceava (1993) și Chișinău (1993) reprezintă o sinteză a gândirii sale lingvistice și un model de abordare teoretică riguroasă a problemelor limbajului, de la filozofia limbajului la studierea vorbirii, de la istoria lingvisticii romanice la aspecte legate de normă și de adecvare la situația de comunicare.

După cele două turnee de conferințe, din primăvara anului 1992 – când profesorului Eugen Coseriu i s-a acordat titlul de *Doctor Honoris Causa* al Universității din Iași – și de la sfârșitul lunii octombrie 1993 – când Domnia sa a participat la cea de-a III-a Conferință Națională de Filologie „Limba română – azi” –, cercetători de la Institutul de Filologie Română „Alexandru Philippide” și profesori de la Facultatea de Litere a Universității „Al.I.Cuza” au luat lăudabila inițiativă de a publica aceste texte, transcrise de pe bandă magnetică și completate cu schemele și tabelele prezentate de către profesorul Eugen Coseriu în timpul expunerii.

Realizatorii culegerii de față sunt, în ordine alfabetică: Vlad Cojocaru, Stelian Dumistrăcel, I.A.Florea, Eugen Munteanu, Ioan Oprea, Carmen Pamfil, Adrian Turculeț.

Culegerea cuprinde 11 texte: *Filozofia limbajului* (p. 7–26), *Competența lingvistică* (p. 27–47), *Arhitectura și structura limbii* (p. 49–64), *Principii de sintaxă funcțională* (p. 65–82), *Semantica cognitivă și semantica structurală* (p. 83–99), *Istoria și fazele istorice ale lingvisticii romanice* (p. 101–117), *Tipologia limbilor romanice* (p. 119–144), *Limbajul poetic* (p. 145–162), *Deontologia și etica limbajului* (p. 163–171), *Deontologia culturii* (p. 173–180), *Unitate lingvistică = unitate națională* (p. 181–189).

Perspectiva teoretică asupra studierii limbajului care se desprinde cu claritate din această culegere de prelegeri și conferințe structurează toate prelegerile profesorului Eugen Coseriu, fie că se referă la filozofia limbajului sau la tipologia limbilor romanice: limbajul se prezintă ca activitate umană universală, este în același timp o tehnică și totdeauna un conținut; limba este un mod de a delimita, prin denumire, lucrurile, iar fiecare limbă istorică este un mod aparte de a segmenta realitatea și de a o numi; vorbirea și vorbitorul, creatorul de limbă, trebuie să facă obiectul de studiu al lingvisticii; norma lingvistică este însușită și respectată de către vorbitor printr-o obligație, un legământ pe care acesta îl face, implicit, vorbind limba comunității lingvistice al cărei membru este; limba este o activitate creatoare de cultură, de tradiție.

Elementele teoretice, conceptele cu care operează profesorul Eugen Coseriu sunt prezentate într-o formă exemplară în expunerea *Deontologia și etica limbajului*, care, după părerea noastră, ar fi putut deschide ciclul de conferințe publicate în „Anuar”: aceasta a fost conferința inaugurală cu ocazia Zilei Universității din Iași, în 1993. Probabil că autorii culegerii de față au optat pentru o ordonare cronologică a conferințelor și au ales pentru deschiderea volumului expunerea *Filozofia limbajului*, prima prelegere în limba română a profesorului Eugen Coseriu, după 52 de ani de la plecarea din țară.

În *Deontologia și etica limbajului* autorul își propune, de la început, să redea „sensul adevărat și noblețea originară normativității

lingvistice și, prin aceasta, și gramaticii normative, și planificării lingvistice, și politicii lingvistice într-o țară de cultură, care tinde să fie și de cultură majoră” (p. 163). Autorul prezintă concepte fundamentale ale gândirii sale lingvistice: normativitatea lingvistică; creativitatea și alteritatea limbajului; normele de congruență, de corectitudine și de adevăre ale limbajului; etica limbajului; limba exemplară.

După cum se știe, problema normei lingvistice este obiectul unei teorii complexe a profesorului Coseriu, încă din 1957; ceea ce interesează în textul aici discutat este faptul că se afirmă în modul cel mai clar cu putință orientarea pragmatică a lingvistului român: „în toată lingvistica pe care o reprezint, motivul meu a fost vorbitorul”, căci, subliniază autorul în continuare, „vorbitorul este măsura tuturor lucrurilor în lingvistică”, formulare axiomatică susținută în continuare de explicația că „limbajul e făcut de către și pentru vorbitori, nu de către și pentru lingviști, și, deci, lingvistul trebuie să explice care este fundamentul acestei neliniști a vorbitorului care vrea să vorbească corect și care se întreabă dacă e bine sau nu e bine spus ceea ce spune, dacă modul lui de a vorbi este un mod corect, dacă există alte moduri, superioare, de a vorbi în aceeași limbă” (p. 164). Totuși, credem că rămâne de văzut cât adevăr este în afirmația că vorbitorul ar fi preocupat să vorbească într-un mod corect și să cunoască alte moduri, superioare, de a vorbi. Studiile de sociolingvistică, anchetele realizate pentru a fi supuse unei analize sociolingvistice nu par să releve un interes în general (în orice loc, în orice mediu social, la orice nivel de educație etc.) al vorbitorului pentru corectitudinea vorbirii. Numai în anumite situații vorbitorul devine conștient că trebuie să vorbească în mod corect.

De asemenea, de un interes special, nu numai pur conceptual, este expunerea *Unitate lingvistică – unitate națională*, în care autorul se definește și își definește sarcina teoretică pe trei nivele: ca teoretician al limbajului este preocupat să definească unitatea lingvistică și raportul ei cu unitatea națională; ca lingvist studiază acest raport în cazul limbii române „din toate regiunile locuite de români”; ca „român din Basarabia”, este interesat de semnificația unității lingvistice dintre toate regiunile locuite de români pentru politica culturală, pentru politica națională (p. 181). Ideea fundamentală a acestei conferințe este unitatea limbii române.

În multe privințe lectura textelor din prezenta culegere este instructivă prin punctele de vedere deosebite pe care autorul le expune în legătură cu gramatica (mai cu seamă sintaxa), semantica, evoluția limbilor romanice, cu ideea saussuriană de sistem sau cu teoria funcțiilor limbajului a lui Jakobson. În general, autorul este împotriva structuralismului îngust, care ignoră diacronia și coexistența variantelor teritoriale, sociale etc. ale limbii, ca și – prin omisiune – a curentelor

transformaționalist, generativist. Ca teoretician și filozof al limbajului, Eugen Coseriu expune în aceste conferințe și prelegeri concluzii consolidate în întreaga sa operă lingvistică, dar prezentate într-o formă extrem de simplă și mereu ilustrată cu exemple memorabile, care fac înțelegerea facilă chiar pentru studenți. Exemplele din latină, greacă veche, limbile romanice, slave, germanice sau din chineză și japoneză ilustrează în mod desăvârșit ideile sale, mai cu seamă despre felul diferit în care realitatea este decupată de către fiecare limbă în parte. Fiind preocupat permanent de acuratețea exprimării în textul științific, autorul găsește în analiza unui fenomen ca analogia în limbile romanice prilejul de a sublinia faptul că nu analogia lucrează în limbă (cum se afirmă de prea multe ori), ci vorbitorii fac analogie și creează forme noi.

De asemenea, punctele de vedere ale gramaticii tradiționale, privind compartimentele gramaticii sau clasificarea părților de vorbire, sunt răsturnate de multe ori.

După Eugen Coseriu, teoria tradițională a părților de vorbire este incoerentă, căci pune pe același plan valori deosebite. În concepția sa, există numai patru categorii sau părți de vorbire: substantiv, verb, adjectiv și adverb (p. 68), care fac ca vocabularul să fie orientat spre anumite funcții gramaticale (de exemplu, numai substantivul poate fi subiect, afirmație susținută de substantivizarea în metalimbaj a oricărei părți de vorbire: în propoziția *Verde e un adjectiv, verde* nu este adjectiv, ci numele adjectivului în metalimbaj). Despre articol, prepoziție, conjuncție autorul afirmă că sunt cuvinte care au „numai semnificații instrumentale”.

După cum se afirmă și în *Cuvântul înainte* la această culegere, lectura conferințelor și a prelegerilor ținute de către profesorul Eugen Coseriu ajută la înțelegerea și aprofundarea operei marelui savant, operă fundamentală pentru lingvistica actuală.

Aprilie, 1995

Mariana Bara

Institutul de Fonetica și Dialectologie

„Al. Rosetti”

București, Calea 13 Septembrie nr. 13

ION GHEȚIE, *Introducere în dialectologia istorică românească*, București, Editura Academiei Române, 1994, 173 p.

Apărută cu douăzeci de ani în urmă, prima lucrare de dialectologie istorică românească, *Graiurile dacoromâne în secolul al XVI-lea* (= GD), de Ion Gheție și Al. Mareș, reprezenta un pilduitor exercițiu de metodă¹, propunând o detaliată tehnică de lucru într-un domeniu în care investigațiile se aflau la început.

¹ Vezi recenzia noastră din *Limbă și literatură*, 1975, I, p. 162-166.